

WTO - maailman kauppajärjestö?

Kepan taustatiedote 30.10.2001

WTO:n toimivallan laajentamista on pohdittu järjestön perustamisesta asti. Aktiivisimmin uusia aloja WTO:n agendalle on ajanut EU. Sen sijaan suurin osa kehitysmaista pelkää WTO:n mandaatin paisumista niin laajaksi, etteivät ne voi enää osallistua täysipainoisesti säädösten laadintaan.

“Olemme varmoja siitä, että [uusien alojen tuominen WTO:hon] olisi vahingollisia maidemme taloudelliselle ja sosiaaliselle kehitykselle ja vaikuttavat kielteisesti hallitusten oikeuksiin määritellä omia kansallisia ja alueellisia toimiaan.”

-Kansalaisjärjestöjen Johannesburgin deklaraatio 22.7. 2001

Investoinnit, kilpailupolitiikka, julkiset hankinnat tai kaupankäynnin helpottaminen ja sähköinen kaupankäynti ovat niin kutsuttuja ”Singaporen aloja”, joiden ottamisesta WTO:n asialistalle käytiin kiihvasta kädenvääntöä jo ensimmäisessä ministerikokouksessa Singaporessa vuonna 1996. Tuolloin ministerikokous päätti, että aiheiden yhteydestä kauppaan selvitetään niitä varten perustettavissa työryhmissä. Työryhmien oli tarkoitus tehdä esitys alan tulevasta käsittelytavasta. Myös ympäristö ja työelämän perusoikeudet olivat esillä Singaporessa. Tuolloin lukuisat tahot kehitysmaiden hallituksista etu- ja kansalaisjärjestöihin vastustivat teemojen liittämistä WTO:n agendalle. Toiset maat ja järjestöt puolestaan ajoivat niiden mukaan ottamista.

Suhtautuminen uusiin aloihin jakaa jäsenmaat eri leireihin. Keskeisiä kysymyksiä ovat muun muassa a) onko WTO oikea paikka käsitellä niitä, b) pitääkö monikansallisia säädöksiä aloista yleensäkin olla, c) pitäisikö WTO:n aloittaa uusi neuvottelukierros ja d) pitäisikö järjestön neuvotella kaikista esitetyistä aloista yhtä aikaa. Aktiivisimmin Singaporen aloja WTO:n agendalle on ajanut Euroopan unioni. Se haluaa ulottaa monikansallisen säätelyn näille aloille. Kriitikot ovat nähneet EU:n motiivin neuvottelutaktisena keinona parantaa unionin mahdollisuuksia puolustaa maataloustukiaisten kaltaisia EU:lle arkoja aloja.

Kehitysmaat ovat epäilleet teollisuusmaiden motiiveja neuvottelujen laajentamisessa. Uusia aloja on vastustanut selkeästi yli puolet WTO:n jäsenmaista, esimerkiksi vähiten kehittyneet maat (niin sanottu LDC-maat) sekä Intia, Dominikaaninen tasavalta ja Indonesia.

Sambian kauppa- ja teollisuusministeriön johtaja Irene Tembo tiivisti vastikään maansa suhtautumisen investointeihin ja kilpailuun näin:

“Teollisuusvaltioiden tavoite investointien ottamiseksi WTO agendalle ei tunnu tavoittelevan investointien edistämistä meidän maissamme. Tavoite on rajoittaa kehitysmaiden hallitusten kontrollia monikansallisten yhtiöiden toimintaa kohtaan - suojata investoijien oikeuksia riippumatta isäntämaan huolista. Tämän vuoksi mielestämme asiaa ei pitäisi edistää. Kehitysmaiden tulisi antaa kehittää omaa kilpailu-lainsäädäntöään omista tavoitteistaan ja prioriteeteistaan lähtien.”

Suomen hallitus on korostanut uuden neuvottelukierroksen aloittamisen tärkeyttä ja on sen vuoksi pysynyt tiukasti EU:n neuvottelutavoitteiden takana. Hallitus uskoo, että kaikkien osapuolien on osoitettava joustavuutta, jotta ministerikokous voisi löytää yhteisymmärryksen.

Kenellä oikeus tietoon?

Uusien alojen tuomista vastaan puhuu kehitysmaiden mielestä myös se, että jo WTO:n nykyiseenkin toimivaltaan sisältyy useita sellaisia aloja, joiden käsittely kauppajärjestössä on ongelmallista. Esi-merkiksi viimeaikaiset kiistat kehitysmaiden oikeuksista tuottaa halpoja aids-lääkkeitä ovat osoittaneet, miksi lääkkeitä tai peruselintarvikkeita ei tulisi kohdella kännyköiden tai autojen kaltaisina kauppatavaroina. YK:n ihmisoikeuksien alakomitea (UN Sub-Commission on the Promotion and Protection of Human Rights) antoi viimeksi elokuussa julkilausuman, jossa se piti vapaan kaupan logiikkaa ristiriitaisena YK:n perusoikeuksien kanssa.

Kiista tekijänoikeuksia ja patenteja sää-televästä kansainvälisestä TRIPS-sopimuksesta on nousmassa Dohan kokouksen keskipisteeseen. Sopimuksen artikla 27.3.b. sallii maiden jättää kasvien, eläinten ja niiden tuotannossa tärkeiden biologisten prosessien patentoinnin ulkopuolelle. Artikla vaatii mikro-organismien, ei-biologisten ja mikrobiologisten prosessien patentoinnin sekä kasvilajikkeiden suojaksi joko patentti- tai sui generis -järjestelmän.

Suuri joukko kehitysmaita haluaa uudistaa artiklaa perinteisen tiedon ja paikallisyhteisöjen ja alkupe-
räiskansojen oikeuksien säilyttämiseksi. Osa näistä maista haluaa poistaa elävien organismien patentointimahdollisuuden kokonaan TRIPS- ja WTO- sopimusten piiristä.

WTO-järjestelmään kriittisesti suhtautuvat hallitukset, ammattiyhdistykset ja kansalaisjärjestöt eri puolilla maailmaa ovat vaatineet YK:n järjestöjen ja sopimusten vahvistamista suhteessa WTO:hon.

Kepan mielestä:

WTO:n neljännessä ministerikokouksessa ei tule aloittaa neuvotteluja uusista aloista. Suomen hallituksen tulisi toimia aktiivisesti EU:n kannan muuttamiseksi.

WTO-sopimukset eivät saa uhata YK:n ihmisoikeusjulistusta eikä taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten ihmisoikeuksien yleissopimusta. WTO ei myöskään saa vaarantaa YK:n ympäristö- ja sosiaalisen kehityksen sopimusten toteutumista. Kaupan säädösten tulee olla alisteisia näille sopimuksille.

Suomen on toimittava aktiivisesti WTO:n rakenteiden uudistamiseksi niin, etteivät kaupan säädökset polje kansainvälisiä sopimuksia.

Lisätietoja

Ministerikokouksen aikana Qatarista:
Suvi Virkkunen, kehityspoliittinen sihteeri: 050-323 4600
Mika Railo, tiedottaja, 040-590 3446

Helsingistä:
Ilona Niinikangas, tiedottaja: 09-584 23 233